

C-530/23. sz. [Baralo]ⁱ ügy**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás****A benyújtás napja:**

2023. augusztus 17.

A kérdést előterjesztő bíróság:

Sąd Rejonowy we Włocławku (Lengyelország)

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:

2023. augusztus 17.

Büntetőeljárás alá vont személy:

KP

Az alapeljárás tárgya

Büntetőeljárás olyan pszichiátriai kezelés alatt álló személy ellen, akit kábítószer birtoklásával és kábítószer hatása alatt történő járművezetéssel gyanúsítanak.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogalapja

A kiszolgáltatott vagy különösen kiszolgáltatott személyt megillető ügyvédi segítség igénybevételével kapcsolatos eljárási garanciákra vonatkozó uniós jog értelmezése – A nemzeti rendelkezések uniós joggal való összeegyeztethetősége – Az irányelveknek nem megfelelő nemzeti rendelkezések mellőzésének lehetősége vagy kötelezettsége – Az irányelv közvetlen alkalmazhatósága – Az irányelvek rendelkezéseinek megsértésével szerzett bizonyítékok figyelmen kívül hagyásának lehetősége vagy kötelezettsége a büntetőeljárásban – Az ügyész hatékony bírósági jogvédelemmel kapcsolatos kötelezettségei – Az igazságügyi minisztert arra feljogosító szabályozás uniós joggal való összeegyeztethetősége, hogy kötelező erejű utasításokat adjon az ügyészeknek – Európai Unió működéséről szóló szerződés 267. cikke

ⁱ A jelen ügy neve fiktív, az nem egyezik az eljárásban részt vevő egyetlen fél valódi nevével sem.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

1) Úgy kell-e értelmezni a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikke (1) bekezdésének b) pontját, 4. cikkének (5) bekezdését és 9. cikkét a (18), (19), (24) és (27) preambulumbekkezdésével, valamint a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról szóló, 2013. október 22-i 2013/48/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 3. cikke (2) bekezdése a) és c) pontjának, valamint 3. cikke (3) bekezdése a) pontjának a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás 6., 7., 11. és 13. szakaszában meghatározottak szerint értelmezett szövegével összefüggésben, hogy olyan közvetlen hatályú és kötelező jogi normát írnak elő, amely elfogadhatatlanná teszi a kiszolgáltatott vagy különlegesen kiszolgáltatott személy kihallgatására irányuló cselekmény védő távollétében való elvégzését olyan helyzetben, amikor fennállnak a jogi segítség biztosításának objektív ténybeli feltételei, és egyúttal a tárgyalás előtti szakaszban eljáró hatóság nem engedélyezi a költségmentességet (a sürgősségi vagy ideiglenes költségmentességet sem) indokolatlan késedelem nélkül és az adott személynek [konkrétan a kiszolgáltatott személynek] a rendőrség, a más bűnüldöző hatóság vagy valamely igazságügyi hatóság általi kihallgatás, vagy konkrét nyomozási vagy bizonyításvételi cselekmény elvégzése előtt?

2) Úgy kell-e értelmezni a gyors azonosítás ténybeli feltételei ellenére a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikke (1) bekezdésének b) pontját és 4. cikkének (5) bekezdését, valamint 9. cikkét a (18), (19), (24) és (27) preambulumbekkezdésével, valamint a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 1. cikkének (2) bekezdésének a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás 6., 7., 11. és 13. szakaszában foglalt pontok szerint értelmezett szövegével összefüggésben, hogy a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásokban semmilyen körülmények között nem fogadható el a potenciálisan különleges helyzet eljárás során történő megállapításának vagy valamely személy kiszolgáltatott személynek való elismerésének elmaradása, vagy az, ha nem támadható meg az esetleges különleges kiszolgáltatottságára vonatkozóan adott értékelés vagy az ilyen

személy részére indokolatlan késedelem nélkül nem rendelhető ki hivatalból védő, és a potenciálisan különleges helyzet megállapítása és a védő hivatalból történő kirendelése elmulasztásának körülményét kifejezetten meg kell állapítani a kihallgatás ügyvédi jelenlét hiányában történő lefolytatásáról szóló, főszabály szerint megtámadható határozatban?

3) Úgy kell-e értelmezni a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikke (1) bekezdésének b) pontját és 4. cikkének (5) bekezdését, valamint 9. cikkét a (18), (19), (24) és (27) preambulumbekkezdésével, valamint a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 1. cikkének (2) bekezdésének a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás 3. szakaszának 7. pontja szerint értelmezett szövegével összefüggésben, hogy azt, hogy a tagállam a büntetőeljárás keretében nem írja elő a kiszolgáltatottság vélelmezését, úgy kell értelmezni, hogy e mulasztás megakadályozza, hogy a gyanúsított a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelvnek a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás 11. szakaszának szövege szerint értelmezett 9. cikkének garanciális jellegére hivatkozhasson, az igazságügyi hatóságok továbbá ilyen helyzetben kötelesek az irányelv rendelkezéseit közvetlenül alkalmazni?

4) Az első, második és harmadik kérdés valamelyikére (vagy mindhárom kérdésre) adott igenlő válasz esetén, úgy kell-e értelmezni az irányelv e kérdésekben említett rendelkezéseit, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, mint:

a) a k.p.k. 301. cikkének második mondata, amely szerint a gyanúsítottat csak kérelmére kell kirendelt védő jelenlétében kihallgatni, és nem akadály a kihallgatásnak, ha a védő nem jelenik meg a gyanúsított kihallgatásán;

b) a k.p.k. 79. cikke 1. §-ának 3. és 4. pontja, amely szerint a büntetőeljárásban a vádlottnak (gyanúsítottnak) védővel kell rendelkeznie, ha megalapozott kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy a cselekmény elkövetésekor nem hiányzott-e vagy volt-e jelentős mértékben korlátozott a belátási képessége vagy cselekvőképessége, és ha megalapozott kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy szellemi állapota lehetővé teszi-e számára az eljárásban való részvételt vagy a védelem önálló és észszerű módon történő ellátását?

5) Előírja-e a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról szóló, 2013. október 22-i 2013/48/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 3. cikkének (3) bekezdésének b) pontjával összefüggésben értelmezett 3. cikke (2) bekezdésének a) pontja az irányelvek elsőbbségének és közvetlen hatályának elvével összefüggésben a tárgyalás előtti szakaszban eljáró hatóságok, a bíróságok és valamennyi állami hatóság számára, hogy mellőzze a nemzeti jognak az irányelvvel ellentétes, a negyedik kérdésben említettekhez hasonló rendelkezéseinek alkalmazását, és következésképpen – az átültetési időszak lejártára tekintettel – a nemzeti szabály helyett az irányelv fentiekben említett közvetlenül hatályos rendelkezéseit alkalmazza?

6) Úgy kell-e értelmezni a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikke (1) bekezdésének b) pontját és 4. cikkének (5) bekezdését, valamint 9. cikkét a (19), (24) és (27) preambulumbekkezdésével összefüggésben, hogy a jogi segítségnek a kiszolgáltatott vagy olyan személy részére hivatalból történő biztosítására vonatkozó határozat meghozatalának elmulasztásakor, aki esetében fennáll a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás (2013/C 378/02) 3. szakaszának 7. pontja szerinti kiszolgáltatottság vélelme, vagy a jogi segítség megtagadása esetében, továbbá nyomozási cselekménynek, így a bíróság által meg nem ismételhető cselekménynek az ilyen személy részvételével rendőrségi szerv vagy más büntülőző hatóság általi elvégzése miatt a büntetőeljárásban eljáró nemzeti bíróságnak és az igazságszolgáltatást büntetőeljárásban végző valamennyi más állami szervnek (tehát a tárgyalás előtti szakaszban eljáró hatóságoknak) abban az esetben is **mellőzniük kell a nemzeti jognak az irányelvvel ellentétes, a negyedik kérdésben említettekhez hasonló rendelkezéseinek**, és következésképpen – az átültetési időszak lejártára tekintettel – az irányelv fentiekben említett közvetlenül hatályos rendelkezéseinek a nemzeti szabály helyetti **alkalmazását**, ha ez a személy a nyomozás (vagy büntetőeljárás) befejezését és a vádiratnak az ügyész által a bírósághoz való benyújtását követően hatalmazott meg védőt?

7) Úgy kell-e értelmezni a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikke (1) bekezdésének b) pontját és 4. cikkének (5) bekezdését, valamint 9. cikkét a (19), (24) és (27) preambulumbekkezdésével, valamint a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 1. cikke (2) bekezdésének

a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás 6., 7., 11. és 13. szakaszában foglalt pontok szerint értelmezett szövegével összefüggésben, hogy a tagállam köteles biztosítani a gyanúsított kiszolgáltatottságának azonnali azonosítását és elismerését, valamint hivatalból jogi segítséget a büntetőeljárás azon gyanúsítottjai vagy vádlottjai számára, akik esetében fennáll a kiszolgáltatottság véelme vagy a különösen kiszolgáltatott személyek számára, és e segítség abban az esetben is kötelező, amikor az illetékes hatóság nem kér fel független szakértőt a kiszolgáltatottság mértékének, a kiszolgáltatott személy szükségleteinek, valamint az érintett személlyel kapcsolatosan meghozott vagy tervezett intézkedések célszerűségének vizsgálatára, egészen addig, amíg a független szakértő nem végzi el a megfelelő vizsgálatot?

8) A hetedik kérdésre adott igenlő válasz esetén, úgy kell-e értelmezni az irányelv fentiekben említett rendelkezéseit és a bizottsági ajánlást, hogy **azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, mint a k.p.k. 79. cikke 1. §-ának 3. és 4. pontja**, amely szerint a büntetőeljárásban a vádlottnak csak akkor kell védővel rendelkeznie, ha megalapozott kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy a cselekmény elkövetésekor nem hiányzott-e vagy volt-e jelentős mértékben korlátozott a belátási képessége vagy cselekvőképessége, és ha megalapozott kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy szellemi állapota lehetővé teszi-e számára az eljárásban való részvételt vagy a védelem önálló és észszerű módon történő ellátását?

9) Úgy kell-e értelmezni a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikke (1)bekezdésének b) pontját, 4. cikkének (5) bekezdését és 9. cikkét a (19), (24) és (27) preambulumbekkezdésével, valamint a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 1. cikke (2) bekezdésének a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27- i bizottsági ajánlás 6., 7., 11. és 13. szakaszában foglaltak szerint értelmezett szövegével összefüggésben, hogy **az illetékes hatóság (ügyészség vagy rendőrség) köteles az eljárás során legkésőbb a gyanúsított személy rendőrség vagy más illetékes hatóság általi első kihallgatásának megkezdését megelőzően gyorsan azonosítani és elismerni a büntetőeljárás során a gyanúsított kiszolgáltatottságát és biztosítani részére a jogi segítséget vagy sürgősségi (ideiglenes) segítséget, valamint eltekinteni a gyanúsított kihallgatásától, egészen a jogi segítség hivatalból vagy a sürgős (ideiglenes) segítség e személy részére történő biztosításának időpontjáig?**

10) A kilencedik kérdésre adott igenlő válasz esetén, úgy kell-e értelmezni a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikke (1) bekezdésének b) pontját és 4. cikkének (5) bekezdését, valamint 9. cikkét a (19), (24) és (27) preambulumbekkezdésével, valamint a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 1. cikke (2) bekezdésének a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás 6., 7., 11. és 13. szakaszában foglaltak szerint értelmezett szövegével összefüggésben, hogy az arra kötelezi a tagállamokat, hogy a nemzeti jogukban egyértelműen határozzák meg a büntetőeljárás során a gyanúsított kiszolgáltatottságának gyors azonosítása és elismerése alóli eltérések, valamint a jogi segítség vagy sürgős (ideiglenes) segítség részére történő biztosításának indokait és az azokra vonatkozó kritériumokat, továbbá az összes esetleges eltérésnek arányosnak, időben korlátozottnak kell lennie és nem sértheti meg a tisztességes eljárás elvét, ugyanakkor nem öltheti ideiglenes eltérés engedélyezéséről szóló olyan eljárási határozat formáját, amelynek bírósági felülvizsgálatát főszabály szerint a felek kérhetik?

11) Úgy kell-e értelmezni az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdését és az Alapjogi Charta 47. cikkét a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról szóló, 2013. október 22-i 2013/48/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 1. cikkének (2) bekezdésével és (27) preambulumbekkezdésével összefüggésben értelmezett 3. cikke (2) bekezdésének a) pontjával és 3. cikke (3) bekezdésének a) és b) pontjával, valamint a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv 8. cikkével összefüggésben, hogy amennyiben az eljáró hatóság nem biztosítja hivatalból a jogi segítséget azon személy részére, akinek az esetében fennáll a kiszolgáltatottság védelme, és/vagy a kiszolgáltatott személyek részére (a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás 7. és 11. ajánlása alapján), és nem indokolja meg a jogi segítség megtagadásáról szóló határozatot, e személyt hatékony jogorvoslat illeti meg, és ilyen jogorvoslatnak kell tekinteni a k.p.k. 344a. cikkében előírt eljárásjogi intézményt, amely szerint az alábbiak érdekében vissza kell utalni az ügyet az ügyész elé:

- a) a büntetőeljárás során a gyanúsított kiszolgáltatottságának a tárgyalás előtti szakaszban eljáró hatóság általi azonosítása és elismerése;
- b) a gyanúsított számára annak lehetővé tétele, hogy a kihallgatás előtt egyeztessen a védőjével;
- c) a gyanúsított védő jelenlétében történő kihallgatása, a kihallgatásról audiovizuális felvétel készítésével;
- d) a védő számára annak lehetővé tétele, hogy betekinthesse az ügyiratokba, és adott esetben a kiszolgáltatott személy és a hivatalból kirendelt vagy a gyanúsított által meghatalmazott ügyvéd bizonyítási indítványokat tehessen?

12) Úgy kell-e értelmezni az Európai Unió Alapjogi Chartájának az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikkének (1) bekezdésével és 2. cikkével összefüggésben értelmezett 4. cikkét, valamint az Európai Unióról szóló szerződésnek az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én Rómában aláírt, a harmadik, ötödik és nyolcadik jegyzőkönyvvel módosított és a második jegyzőkönyvvel kiegészített egyezmény 3. cikkével és a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás 7. ajánlásában foglaltak szerinti kiszolgáltatottság vélelmével összefüggésben értelmezett 6. cikkének (3) bekezdését, hogy a gyanúsítottnak rendőr vagy nyomozati cselekmény elvégzésére jogosult más személy által pszichiátriai klinikán, a bizonytalanság figyelmen kívül hagyásával és különösen korlátozott véleménynyilvánítási szabadság mellett, mentálisan sebezhető állapotban és az ügyvéd távollétében történő kihallgatása embertelen bánásmódnak minősül, és mint ilyen kizárja a kihallgatás eljárási cselekményét, mivel az ellentétes az uniós alapvető jogokkal?

13) A tizenkettedik kérdésre adott igenlő válasz esetén úgy kell-e értelmezni a tizenkettedik kérdésben említett rendelkezéseket, hogy azok feljogosítják (vagy kötelezik) a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás 7. ajánlásával összefüggésben értelmezett, a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv és a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról szóló, 2013. október 22-i 2013/48/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv hatálya alá tartozó büntetőeljárásban eljáró nemzeti bíróságot és a büntetőeljárás során eljáró valamennyi hatóságot arra, hogy a **nemzeti jog irányelvvel ellentétes rendelkezései alkalmazásának mellőzésére**, így különösen a k.p.k. 168a. cikke alkalmazásának mellőzésére irányuló eljárási

cselekményeket végezzen, és következésképpen – az átültetési időszak lejártára tekintettel – a nemzeti szabály helyett abban az esetben is az irányelv fentiekben említett közvetlenül hatályos rendelkezéseit alkalmazza, amikor e személy a nyomozás (vagy büntetőeljárás) befejezését és a vádiratnak az ügyész által a bírósághoz való benyújtását követően hatalmazott meg védőt?

14) Úgy kell-e értelmezni a büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv (19), (24) és (27) preambulumbekzdésével összefüggésben értelmezett 2. cikke (1) bekezdésének b) pontját és 4. cikkének (5) bekezdését, valamint 9. cikkét a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról szóló, 2013. október 22-i 2013/48/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdésével és 3. cikke (2) bekezdésének a), b) és c) pontjával, valamint 3. cikke (3) bekezdésének b) pontjával összefüggésben, valamint az uniós jog tényleges érvényesülésének elvét, hogy a büntetőeljárás során a tárgyalás előtti szakaszban eljáró ügyész köteles a 2016/1919 irányelv közvetlen hatályú követelményeit teljes mértékben tiszteletben tartani, és ezáltal biztosítani, hogy a fentiekben említett irányelv által biztosított védelem hatálya alatt álló gyanúsított vagy vádlott az alábbi időpontok közül a legkorábbi időponttól kezdve hatékony védelemben részesüljön:

- a) a rendőrség vagy egyéb bűnüldöző vagy igazságügyi hatóság általi kihallgatásának megkezdését megelőzően;
- b) a 2013. október 22-i 2013/48/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 3. cikke (3) bekezdésének c) pontjával összhangban bármely nyomozó vagy más illetékes hatóság által bármely nyomozási vagy más bizonyításfelvételi cselekmény lefolytatásakor;
- c) a szabadságelvonás (amely alatt a pszichiátriai intézménynek való tartózkodást is érteni kell) megkezdését követően indokolatlan késedelem nélkül, és szükség esetén az ügyész köteles figyelmen kívül hagyni a felettes ügyészek esetleges utasításait, ha meg van győződve arról, hogy ezen utasítások betartása esetében sérülne azon gyanúsított hatékony védelme, akinek az esetében fennáll a kiszolgáltatottság védelme, így a tisztességes eljáráshoz való joga vagy a részére a 2013/48/EU irányelvvel összefüggésben értelmezett 2016/1919 irányelv által biztosított más jog?

15) A tizennegyedik kérdésre adott igenlő válasz esetén, úgy kell-e értelmezni az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének a hatékony jogvédelem elvét meghatározó második albekezdését az EUSZ 2. cikkel, a jogállamiság tiszteletben tartásának a

Bíróság ítélkezési gyakorlatában (lásd: a Bíróság 2019. május 27-i ítélete, C-508/18) értelmezett elvével összefüggésben, valamint az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdésében és az Alapjogi Charta 47. cikkében meghatározott bírói függetlenségnek a Bíróság ítélkezési gyakorlatában (lásd: 2018. február 27-i Associação Sindical dos Juizes Portugueses ítélet, C-64/16, EU:C:2018:117) értelmezett elvét, hogy **azokkal – azon lehetőség miatt, hogy a legfőbb ügyész kötelező érvényű utasítások adhat az alacsonyabb rangú ügyészeknek, a felettes ügyészségek az alacsonyabb rangú ügyészeket az közvetlenül hatályos uniós rendelkezések alkalmazásának mellőzésére utasítják, vagy megakadályozzák e rendelkezések alkalmazását – ellentétes az ügyészségnek a végrehajtó szervtől, azaz igazságügyi minisztertől való közvetlen függőségét érzékeltető szabályozás, valamint az olyan nemzeti szabályozás is, amely az uniós jog alkalmazása terén korlátozza az ügyészség függetlenségét, különösen:**

a) az ustawa z dnia 28 stycznia 2016 roku Prawo o prokuraturze (az ügyészségről szóló, 2016. január 28-i törvény) 1. cikkének 2. §-a, 3. cikke 1. §-ának 1. és 3. pontja, 7. cikkének 1–6. és 8. §-a, valamint 13. cikkének 1. és 2. §-a, amelyek tartalma azt mutatja, hogy legfőbb ügyész tisztségét is betöltő és a legfőbb ügyészi szervnek tekinthető igazságügyi miniszter az alacsonyabb beosztású ügyészeknek az uniós jog közvetlen alkalmazását korlátozó vagy akadályozó módon is kötelező erejű utasításokat adhat?

A hivatkozott nemzetközi jogi rendelkezések

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (kihirdette: 1993. évi XXXI. törvény; a továbbiakban: EJEE) – 3. cikk, 6. cikk (3) bekezdésének b) és c) pontja

A hivatkozott uniós jogi rendelkezések

1. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés: 2., 6. és 9. cikk, 19. cikk (1) bekezdése.
2. Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 4. és 47. cikk.
3. A büntetőeljárások során a gyanúsítottak és a vádlottak, valamint az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban a keresett személyek költségmentességéről szóló, 2016. október 26-i (EU) 2016/1919 európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2016. L 297., 1. o., helyesbítés: HL 2017. L 91., 41. o.): (18), (19), (24) és (27) preambulumbekzdés; 2. cikk (1) bekezdésének b) és c) pontja, valamint (2) bekezdése, 4. cikk (5) bekezdése, 8. és 9. cikk.
4. A büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról szóló, 2013. november 27-i bizottsági ajánlás

(HL 2013. C 378., 8. o.; a továbbiakban: bizottsági ajánlás): (1), (6), (7), (11) és (13) preambulumbekzdés; 4., 7., 11. és 13. pont.

5. A büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról szóló, 2013. október 22-i 2013/48/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2013. L 294., 1. o.; a továbbiakban: 2013/48/EU irányelv): (50) és (51) preambulumbekzdés; 3. cikk.

A hivatkozott nemzeti rendelkezések

1. A Lengyel Köztársaság alkotmánya – 7., 9., 42. cikk 2. bekezdése.
2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku Kodeks karny (a büntetőtörvénykönyvről szóló, 1997. június 6-i törvény, a továbbiakban: k.k.): 1. cikk 1. §-a, 31. cikk 1. és 2. §-a.
3. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku - Kodeks postępowania karnego (a büntetőeljárásról szóló, 1997. június 6-i törvény, a továbbiakban: k.p.k.): 6., 7., 16., 71. cikk, 79. cikk 1. §-ának 3. és 4. pontja, 79. cikk 3. §-a, 81. cikk 1. §-a, 81a. cikk 2. és 3. §-a, 137. cikk, 147. cikk 1., 2. és 2b. §-a, 168a. cikk, 171. cikk 1., 5. és 7. §-a, 175. cikk 1. §-a, 245. cikk 1. §-a, 298. cikk 1. §-a, 300. cikk 1. és 4. §-a, 301. cikk, 313. cikk 1. §-a, 321. cikk, 326. cikk 1. és 2. §-a, 344a. cikk 1. és 2. §-a, 437. cikk 1. és 2. §-a, 463. cikk 1. §-a.
4. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (a rendes bíróságok megszervezéséről szóló, 2001. július 27-i törvény, Dz.U. 2001., 98. szám, 1070. tétel, módosított szöveg, a továbbiakban: u.s.p.): 9., 9a., 53c. cikk.
5. Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (az ügyészségről szóló, 2016. január 28-i törvény, Dz. U., 2016., 176. tétel, módosított szöveg): 1., 3., 7., 13., 106. cikk.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélezési gyakorlata

1. 2008. november 27., Salduz kontra Törökország ítélet (ECLI:CE:ECHR:2008:1127JUD003639102) – 50., 51., 54., 55., 60., 62. és 72. §;
2. 2009. március 31., Płonka kontra Lengyelország ítélet (ECLI:CE:ECHR:2009:0331JUD002031002) – 34., 35., 41. és 42. §;
3. 2016. szeptember 13., Ibrahim és társai kontra Egyesült Királyság ítélet (ECLI:CE:ECHR:2016:0913JUD005054108) – 249., 253–255., 257., 258., 261. és 271–274. §;

4. 2018. november 9., Beuze kontra Belgium ítélet (ECLI:CE:ECHR:2018:1109JUD007140910).

A tényállás és az eljárás rövid ismertetése

- 1 A kérdést előterjesztő bíróság előtt büntetőeljárás van folyamatban K. P. ellen, akivel szemben az alábbiak miatt emeltek vádat:
 - a) 2022. július 22-én a kábítószer-függőség megelőzéséről szóló törvény rendelkezéseivel ellentétesen eljárva, marihuána formájában bruttó 8,50 gramm mennyiségű kábítószer és amfetamin formájában bruttó 33,83 gramm mennyiségű pszichotróp anyag birtokában volt, ami a kábítószer-függőség megelőzéséről szóló, 2005. július 29-i törvény 62. cikkének (1) bekezdése szerinti bűncselekménynek minősül;
 - b) 2022. július 21-én 23 óra 55 perc körül az alkoholhoz hasonló hatású szerv hatása alatt, a vérében 156,2 ng/ml koncentrációjú amfetaminnal személygépkocsit vezetett, ami a k.k. 178a. cikkének 1. §-a szerinti bűncselekménynek minősül.
- 2 K. P.-t 00 óra 05 perckor állították meg a rendőrök, akiknek a figyelmét nem sokkal korábban, még éjfél előtt felkeltette az általa vezetett gépjármű műszaki állapota, azonban a K. P.-vel való beszélgetést követően elhajtottak. Az őrizetbe vételét megelőzően K. P. a gépjárművön kívül tartózkodott, ideges volt és össze-vissza beszélt. A rendőrök felszólítására átadta nekik a birtokában lévő műanyag zacskókat, amelyekben fehér színű por és zöld színű szárított anyag volt. Őrizetbe vételét követően kórházba szállították, ahol kábítószervizsgálat céljából vért vettek tőle.
- 3 2022. július 22-én a reggeli órákban K. P. távollétében házkutatást tartottak nála. Szintén K. P. részvétele nélkül vizsgálták meg az eljárás további szakaszában azon utcák térfigyelő kameráinak felvételeit is, amelyeken K. P. gépkocsijával járhatott.
- 4 A vizsgálat kimutatta, hogy a K. P. által átadott anyag marihuána, illetve amfetamin volt. 2022. július 22-én 12 óra 15 perckor a kábítószer-függőség megelőzéséről szóló törvény 62. cikkének (1) bekezdése szerinti cselekmény elkövetésével vádolták meg.
- 5 K. P.-t tájékoztatták a választott védőhöz való jogról, valamint arról a lehetőségről, hogy vagyoni helyzetére tekintettel védő kirendelését kérheti. Tájékoztatták arról is, hogy joga van vallomást tenni, hallgatni és válaszolni a kérdésekre. A kihallgatásról készült jegyzőkönyv nem tartalmaz említést a pszichés állapot jelenlegi vagy korábbi zavaráról.
- 6 K. P. nem ismerte be az állítólagos bűncselekmény elkövetését. A nyomozati cselekmény végén megtagadta a vallomástételt, a jegyzőkönyv aláírását és az

ügyiratokba való betekintést. A kihallgatást nem rögzítették audiovizuális felvételen. Védője nem vett részt a kihallgatáson. Az eljárást lefolytató hatóság nem kérte a bíróságtól védő kirendelését. 2022. július 22-én 12 óra 31 perckor K. P. őrizetét megszüntették.

- 7 A vérminta vizsgálata amfetamin-koncentrációt (156,2 ng/ml) mutatott ki, amelyet a szakértő „alkoholhoz hasonló hatású szer hatása alatti” állapotnak minősített.
- 8 2022 őszén a rendőrség a k.k. 178a. cikkének 1. §-a szerinti cselekményre vonatkozó vád kiegészítéséről szóló végzést hozott, amelyet azonban K. P.-vel nem közöltek azonnal. A pszichiátriai klinika kihallgatott orvosának a vallomása szerint a mentális zavar tüneteinek súlyossága nem teszi lehetővé, hogy K. P. részt vegyen az eljárási cselekményekben.
- 9 Az ügyész által beszerzett egészségügyi dokumentációból kiderül, hogy K. P. 2021 óta pszichés és pszichotikus zavarok miatt többször – többek között 2022. július 22-én és 2022. augusztus 8. és szeptember 30. között – tartózkodott pszichiátriai klinikán.
- 10 A vádirat kiegészítéséről szóló végzést október 14-én közölték K. P.-vel, és védő távollétében a pszichiátriai klinikán hallgatták ki. Az első kihallgatáson adott tájékoztatással azonos tájékoztatást kapott. A kihallgatást nem rögzítették audiovizuális felvételen. K. P. tagadta a neki felrótt cselekményeket, és megtagadta a tanúvallomást, a nyomozás végén pedig kérte, hogy betekinthesse az ügyiratokba és megismerhesse a vádak írásbeli indoklását. Ezen indokolást 2022. október 27-én kézbesítették az édesanyjának.
- 11 K. P. 2022. október 20-án hagyta el a pszichiátriai klinikát. 2022. november 23-án szakértői szakvéleményt adtak ki a K. P. által őrizetbe vételekor átadott anyagokról.
- 12 2022. december 2-án K. P. megjelent a rendőrségen, hogy betekintszen az ügyiratokba, azonban végül eltekintett ettől. Ebben az időben nem rendelkezett választott vagy kirendelt védővel. K. P. nem tett bizonyítási indítványt.
- 13 December 15-én a K. P.-vel szembeni, rendőrség által elkészített, és az ügyész által jóváhagyott vádiratot a Sąd Rejonowego we Włocławku (włocławeki kerületi bíróság, Lengyelország) elé terjesztették. 2023. január 17-én a K. P. által ügyvédnek adott, védelemről szóló meghatalmazást nyújtottak be.
- 14 2023. február 28-i végzésével a bíróság a k.p.k. 344a. cikkének 1. §-a alapján visszautalta az ügyet a Prokuratura Rejonowa we Włocławku (włocławeki kerületi ügyészség, Lengyelország) ügyésze elé annak érdekében, hogy a nyomozást egészítse ki K. P. védő jelenlétében való kihallgatásával, és szerezzen be pszichiátriai szakvéleményt K. P.-nek a cselekmények elkövetésekor és az eljárás idején fennálló elmeállapotáról.

- 15 2023. március 3-án az ügyész fellebbezést nyújtott be e végzés ellen, arra hivatkozva, hogy a bizonyítékokat nem kell kiegészíteni, és hogy a beszerzett egészségügyi dokumentáció alapján nem szükséges szakértői vizsgálatot végezni K. P. mentális egészségi állapotának megállapítása érdekében.
- 16 2023. március 29-én a Sąd Okręgowy we Włocławku (włocławeki regionális bíróság, Lengyelország) hatályon kívül helyezte a 2023. február 28-i végzést, és az ügy visszakerült a Sąd Rejonowy we Włocławku (włocławeki kerületi bíróság) elé.
- 17 A kérdést előterjesztő bíróság felhívja a figyelmet arra, hogy K. P.-vel szembeni ügyben vádhatóságként az eljárásban félként részt vevő Prokurator Rejonowy we Włocławku (włocławeki kerületi ügyész, Lengyelország) felettese az igazságügyi miniszter tisztségét is betöltő legfőbb ügyész, és a legfőbb ügyész személyesen vagy beosztottjai útján határozatokkal, iránymutatásokkal és utasításokkal irányítja az ügyészség tevékenységét.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem indokolásának rövid összefoglalása

Az első, második, harmadik, ötödik, hatodik, hetedik, kilencedik és tizedik kérdés indokolása

- 18 A kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő ügy olyan gyanúsított/vádlottra vonatkozik, akit a korábban több kórház pszichiátriai osztályán is kezeltek. A tárgyalás előtti szakasz cselekményeihez – az első kihallgatástól a vádirat benyújtásáig – nem biztosították a gyanúsított/vádlott számára a védő részvételét. Nem állapították meg, hogy olyan személynek minősül, aki esetében fennáll a kiszolgáltatottság vélelme, vagy hogy kiszolgáltatott személynek minősül, és azt sem tették számára lehetővé, hogy az ezzel kapcsolatos minősítést vitassa. A pszichiátriai klinikai osztályon való tartózkodása során is kihallgatták. A kihallgatást nem rögzítették audiovizuális felvételen. Nem szereztek be a gyanúsított mentális állapotára vonatkozó szakértői véleményt, azaz nem állapították meg, hogy a gyanúsított a cselekmény elkövetésekor fel tudta-e fogni e cselekmény jelentőségét, és ehhez tudta-e igazítani magatartását, valamint egyáltalán részt tud-e venni az eljárásban, és el tudja-e önállóan és észszerűen látni védelmét.
- 19 Ily módon a gyanúsított esetében nem tartották be a 2016/1919 irányelv és a 2013/48/EU irányelv alapján öt megillető védelemre vonatkozó minimumszabályokat, mivel ezen irányelveket nem ültették át megfelelően és teljes körűen a lengyel jogrendbe.
- 20 A kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy a kiszolgáltatott személyek tekintetében (és azon személyek, akik esetében korábban pszichés zavarokat diagnosztizáltak, kétségtelenül ilyen személynek tekintendők) a 2016/1919 irányelv megerősíti a 2013/48/EU irányelv rendelkezéseinek garanciális jellegét.

Ez azt jelenti, hogy az ilyen személyek esetében a tárgyalás előtti szakaszban eljáró hatóságoknak nemcsak a gyanúsított különleges helyzetét kell megvizsgálniuk és megfelelően értékelniük a 2016/1919 irányelv követelményeinek megfelelően, hanem ezenfelül az ilyen személyek számára biztosítaniuk kell, hogy a 2013/48/EU irányelv rendelkezéseivel összhangban abban az időpontban és olyan módon vehessenek ügyvédi segítséget igénybe, hogy az érintett személy a gyakorlatban a rendőrség vagy egyéb bűnüldöző vagy igazságügyi hatóság általi kihallgatásának megkezdését megelőzően és bármely nyomozó vagy más illetékes hatóság által bármely nyomozási vagy más bizonyításvételi cselekmény lefolytatásakor hatékonyan érvényesíthesse a védelemhez való jogát.

- 21 A nemzeti büntetőeljárás jog rendelkezései nem határozzák meg, hogy mikor és milyen formában kell a gyanúsított szükségleteit azonosítani (és előzetesen értékelni), és nem vezetnek be *a priori* a gyanúsított részére nyújtott ideiglenes (sürgős) jogi segítség intézményét. A k.p.k. 79. cikke 1. §-ának 3. és 4. pontja szerint a büntetőeljárásban a vádlottnak védővel kell rendelkeznie, ha megalapozott kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy a cselekmény elkövetésekor nem hiányzott-e vagy volt-e jelentős mértékben korlátozott a belátási képessége vagy cselekvőképessége (3. pont), és ha megalapozott kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy szellemi állapota lehetővé teszi-e számára az eljárásban való részvételt vagy a védelem önálló és észszerű módon történő ellátását (4. pont). A kötelező védelem említett eseteit azonban semmiképpen sem támasztja alá a nemzeti eljárási szabályok által meghatározott, az ilyen helyzet gyors azonosítására és a tárgyalás előtti szakaszban eljáró hatóság általi értékelésére vonatkozó követelmény, és a k.p.k. 79. cikkének 3. §-a szerint a k.p.k. 79. cikke 1. §-ának 3. és 4. pontjában meghatározott esetekben a védő részvétele főszabály szerint csak a bírósági eljárás szakaszában kötelező.
- 22 Ugyanakkor az azonosításra és legalább a sürgős jogi segítségnek a gyanúsított részére történő biztosítására irányuló cselekménynek különösen már az első tárgyalás előtti kihallgatás megkezdése előtti elvégzése a kérdést előterjesztő bíróság szerint a 2016/1919 irányelv és a 2013/48/EU irányelv által előírt követelmény. E követelményt azonban nem ültették át a lengyel jogrendbe. Az említett irányelvek közvetlen hatályának e tekintetben történő elismerése lehetővé tenné az azonosításra és legalább a sürgős jogi segítségnek a gyanúsított részére az első kihallgatás megkezdése előtt történő biztosítására irányuló cselekménynek az elvégzését, valamint gyanúsítottkénti jogainak teljes körű gyakorlását. Az első kihallgatás során tekinthető leginkább védtelennek a kihallgatott személy, és gyakorolható vele szemben esetlegesen nyomás.
- 23 A lengyel büntetőjog rendelkezései szintén nem írják elő a 2016/1919 irányelv és a bizottsági ajánlás hatálya alá tartozó személy kihallgatásának rögzítését. A kérdést előterjesztő bíróság tisztában van azzal, hogy az ajánlások nem kötelező erejű jogi aktusok (soft law), azonban a két irányelv rendelkezései tekintetében tájékoztató és magyarázó funkciót töltenek be. A nemzeti bíróságok azonban kötelesek minden olyan esetben figyelembe venni az uniós hatóságok által kiadott

ajánlásokat, amikor az ajánlások lehetővé teszik az uniós jog más rendelkezései értelmezésének tisztázását. Az audiovizuális felvétel készítésére vonatkozó ajánlás a gyanúsított eljárási garanciáinak többek között annak vizsgálatának lehetővé tételével történő megerősítésére szolgál, hogy a bűnüldöző hatóságok indokolatlan késedelem nélkül megvizsgálták-e, hogy indokolt-e a jogi segítség biztosítása (akár csak sürgős jelleggel). Az ilyen előzetes értékelésnek eljárási cselekmény formájában is tükröződnie kell. Ez nem feltétlenül jár a határozat megtámadásának lehetőségével, azonban felülvizsgálható jognak kell lennie.

- 24 Noha a gyanúsított kihallgatása audiovizuális felvételen való rögzítésének lehetőségéről a k.p.k. 147. cikkének 1. §-a rendelkezik, e rendelkezés nem utal azon gyanúsítottak a tárgyalás előtti szakaszban történő kihallgatására, akinek az esetében fennáll a kiszolgáltatottság védelme. A gyakorlatban az eljárásnak ebben a szakaszában nem készülnek ilyen felvételek. Az ilyen felvétel hiánya viszont nem teszi lehetővé annak utólagos vizsgálatát, hogy egyáltalán megkísérelték-e azonosítani és értékelni a gyanúsított különleges szükségleteit, és hogy a gyanúsított képes volt-e megérteni a vele ismertetett jogokat.
- 25 A 2016/1919 irányelv 2. cikkének (1) bekezdése értelmében a kirendelt védő igénybeviteléhez való jogra már a szabadságelvonás, azaz a letartóztatás (a) pont), illetve olyan meghatározott bizonyítási cselekmények elvégzésének időpontjában, amelyeken a gyanúsított jelenléte megengedett vagy kötelező (c) pont), azaz a tárgyalást megelőző szakaszban is, a rendőrség vagy más hatóság általi kihallgatás megkezdését, illetve a nyomozási vagy bizonyításfelvételi cselekmény elvégzését megelőzően lehet hivatkozni.
- 26 A kérdést előterjesztő bíróság rámutat, hogy a lengyel eljárási jogban nincs olyan mechanizmus, amely ellensúlyozná vagy orvosolná a bűnüldöző szerv által e tekintetben elkövetett mulasztást. E mulasztás gyakran semmissé teszi a gyanúsított védelemhez való jogát.
- 27 E bíróság szerint a 2016/1919 irányelv átültetésére vonatkozó határidő (2019. május 25.) és a 2013/48/EU irányelv átültetésére vonatkozó határidő (2016. november 27.) lejártára tekintettel az ezen irányelvekből eredő jogokat a vertikális kapcsolatban az állampolgároknak közvetlenül kell alkalmazni. Az irányelvek vonatkozó védelmeit azonban figyelmen kívül hagyják a tárgyalás előtti eljárásban.
- 28 A kérdést előterjesztő bíróság szerint a 2016/1919 irányelv és a 2013/48/EU irányelv átültetésének, valamint a bizottsági ajánlás végrehajtásának elmaradásával kapcsolatos fő problémát az jelenti, hogy a védőhöz való jogot olyan személyek számára kell biztosítani, akik esetében fennáll a kiszolgáltatottság védelme, és akik számára már attól az időponttól kezdve, hogy velük szemben felmerül bűncselekmény gyanúja, lehetővé kell tenni, hogy jogi segítséget vegyenek igénybe. Jogi segítség nélkül a 2016/1919 irányelvben említett személy nem tudhatja, hogy mire és milyen mértékben jogosult.

- 29 A lengyel k.k. 31. cikkének 1. és 2. §-a értelmében nem követ el bűncselekményt az a személy, aki mentális betegség, értelmi fogyatékoság vagy egyéb mentális zavar miatt a bűncselekmény elkövetésekor nem tudta felfogni e cselekmény súlyát, és ehhez igazítani magatartását, ha pedig a bűncselekmény elkövetésekor belátási képessége vagy cselekvőképessége jelentősen korlátozott volt, a bíróság pedig a büntetést kivételesen enyhítheti. A kérdést előterjesztő bíróság szerint elfogadhatatlan, hogy az azonosításnak a tárgyalást megelőző szakaszban való elmaradása miatt az ilyen személy ellen a bíróság előtt vádat emelnek.
- 30 Az uniós jog szempontjából a büntetőeljárásban a szellemi és testi állapotukkal kapcsolatos kétségek miatt a potenciálisan kiszolgáltatott gyanúsítottaknak és vádlottaknak a nemzeti joggal (a k.p.k. 79. cikke 1. §-ának 3. és 4. pontja), valamint a 2013/48/EU irányelvvel és a 2016/1919 irányelvvel összhangban ügyvéddel (jogi képviselővel) kell rendelkezniük. A 2016/1919 irányelv (19) preambulumbekzdése szerint az állam kötelessége, hogy indokolatlan késedelem nélkül, de legkésőbb az első kihallgatás előtt jogi segítséget biztosítsanak az érintett személy részére. Ha ez nem lehetséges, akkor a tárgyalás előtti szakasz intézményének legalább sürgős vagy ideiglenes jelleggel hivatalból jogi segítséget kell biztosítania a kihallgatás megkezdése vagy a bizonyításvétel cselekmény előtt.
- 31 Ugyanakkor a lengyel k.p.k. rendelkezései nem szabályozzák részletesen a kötelező védelemhez való tényleges és hatékony hozzáféréssel kapcsolatos kérdéseket, és egyáltalán nem szabályozzák a gyanúsított ügyvédjének jelenlétét az első kihallgatás megkezdése előtt és a gyanúsított részvételével végzett cselekmények során, még kötelező védelem esetén sem.
- 32 A k.p.k. 313. cikkének 1. §-a szerint a gyanúsítottak a vádemelésről szóló végzés vele való közlését követő azonnali kihallgatásának szükségessége, amennyiben a legalább sürgős vagy ideiglenes jogi segítséget lehetővé tevő jogalapok nem állnak fenn, ellentétes a szóban forgó irányelvekből eredő, a „kihallgatás megkezdését megelőző” ügyvédi segítség igénybevételéhez való joggal. A k.p.k. 301. cikke kimondja, hogy a tárgyalást megelőző szakaszban a gyanúsítottat csak kérelmére kell védő jelenlétében kihallgatni, és nem akadály a kihallgatásnak, ha a védő nem jelenik meg.
- 33 Az uniós jog tényleges érvényesülésének a jelen ügy körülményei közötti biztosítása érdekében a kérdést előterjesztő bíróság az át nem ültetett vagy helytelenül átültetett uniós irányelvek közvetlen hatályának elvére hivatkozik. A kérdést előterjesztő bíróság szerint a 2019/1919 irányelv első, második, harmadik, ötödik, hatodik, hetedik, kilencedik és tizedik kérdésben hivatkozott, a 2013/48/EU irányelv gyanúsítottakra is alkalmazandó rendelkezéseivel összhangban értelmezett rendelkezései egyértelműek és pontosak, és nem vetnek fel értelmezési kétségeket. Emellett e rendelkezések feltétlen jellegűek. Következésképpen a kérdést előterjesztő bíróság annak megerősítését kéri, hogy az említett rendelkezések megfelelnek a közvetlen hatály követelményeinek.

A negyedik és nyolcadik kérdés indokolása

- 34 A kérdést előterjesztő bíróság rámutat, hogy véleménye szerint a belső jog (a büntetőeljárásról szóló törvény) és az uniós jog szabályainak kollíziója következik be. A kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy az uniós jog megfelelő átültetésének hiányában és az irányelvek rendelkezéseinek a fentiekben kifejtettek tekintetében fennálló közvetlen hatálya alapján a bíróságoknak – és az igazságszolgáltatást annak valamennyi szakaszában végző valamennyi más állami szervnek – mellőzniük kell a nemzeti jognak az uniós joggal ellentétes rendelkezéseit. A jelenleg hatályos lengyelországi eljárási szabályok nemhogy nem tartalmaznak kellően pontos megoldásokat az érdekelt fél 2016/1919 irányelvben és 2013/48/EU irányelvben meghatározott valamennyi jogának biztosítására, hanem még olyan rendelkezéseket is magukban foglalnak, amelyek megakadályozzák az eljárási szabályok uniós jogi rendelkezésekkel összhangban álló értelmezését.
- 35 A k.p.k. 79. cikkének 3. §-a kimondja, hogy a védő részvétele csak a tárgyaláson és azokon a meghallgatásokon kötelező, amelyeken a vádlott részvétele kötelező.
- 36 A k.p.k. 301. cikke kimondja, hogy a gyanúsított védő részvételével való kihallgatására csak magának a gyanúsítottnak a kérésére kerülhet sor, és a védő meg nem jelenése (függetlenül a meg nem jelenés okától) nem akadályozza meg a kihallgatást. A gyanúsított (vagy akár gyanúsítható) potenciálisan különlegesen kiszolgáltatott vagy kiszolgáltatott személynek a védővel való kapcsolattartás lehetősége és a cselekményben való részvételének biztosítása nélküli kihallgatása tehát nem jelenti a büntetőeljárási törvénykönyvben foglalt rendelkezések megsértését. A lengyel büntetőjog szintén hallgat a sürgős vagy ideiglenes segítségnek már a gyanúsított szükségletei megállapításának szakaszában történő biztosításának kérdéséről. Az eljárás tárgyalás előtti szakasza során általánosan elfogadott, hogy az ügyész csak a szakvélemény beszerzését követően kéri a bíróságtól, hogy a gyanúsított számára rendeljen ki védőt, miközben a gyanúsítottat az ügyben már első alkalommal kihallgatták, és vádat emeltek ellene.
- 37 A k.p.k. 301. cikkének általános jellege a kérdést előterjesztő bíróság szerint a gyanúsított védő jelenlétében történő kihallgatására vonatkozó, e rendelkezésben foglalt kötelezettség konkrét jellegének hiányát eredményezi. Miközben – a K. P.-vel szembeni ügghöz hasonlóan – az ügyész további információkat gyűjt a gyanúsított egészségi állapotáról, a bizonyításfelvételi cselekmény párhuzamosan, ügyvéd részvétele nélkül zajlik. A tárgyalás előtti szakasz gyanúsítottat érintő összes fontosabb cselekményére ilyen helyzetben, a védő jelenléte nélkül kerül sor.
- 38 A lengyel büntetőeljárási törvény rendelkezései a fentiekben kifejtett körben figyelmen kívül hagyják az irányelvek rendelkezéseit, vagy azokkal ellentétesek. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság ezért úgy véli, hogy mind a bíróságoknak, mind a igazságszolgáltatást végző összes állami szervnek mellőznie

kell a nemzeti jog azon rendelkezéseit, amelyek akadályozzák az uniós jognak a vizsgált szempontból történő eredményes alkalmazását. Ugyanakkor abban az esetben, amikor az összhangban álló értelmezés alkalmazása elegendő, mind a bíróságok, mind az igazságszolgáltatást végző egyéb állami szervek kötelesek ezt az eszközt igénybe venni.

- 39 A kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi továbbá, hogy a 2016/1919 irányelv (27) preambulumbekzdésének szövegével ellentmondásban állhat a k.p.k. 344a. cikkének rendelkezésében foglalt szabályozás, amely lehetővé teszi, hogy az ügyet vizsgálat vagy nyomozás kiegészítése céljából az ügyészhez utalják, ha az ügyiratok ezen eljárás jelentős hiányosságaira utalnak, különösen ha a bizonyítékok felkutatása szükséges, és a szükséges cselekményeknek a bíróság általi elvégzése jelentős nehézségeket okozna. Hangsúlyozza azonban, hogy nem található bizonyítékok az ügyiratokban, és hallgatott a gyanúsított eljárási garanciáinak megsértéséről.

A tizenegyedik, tizenkettedik és tizenharmadik kérdés indokolása

- 40 A kérdést előterjesztő bíróság szándéka szerint a tizenegyedik, tizenkettedik és tizenharmadik kérdés olyan hatékony jogorvoslat meghatározására irányul, amely a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő büntetőeljárásban biztosítja a gyanúsított számára az őt a 2016/1919 irányelv, másodlagosan pedig a 2013/48/EU irányelv alapján megillető jogok megsértése hatásainak megszüntetését. Az ilyen jogorvoslat szükségessége a 2016/1919 irányelv 8. cikkéből és a 2013/48/EU irányelv 12. cikkéből következik.
- 41 A 2013/48/EU irányelv és a 2016/1919 irányelv az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog és e jog megsértésének következményei tekintetében az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) jelenlegi ítélezési gyakorlatára hivatkozik, és ezért jelzi, hogy e tekintetben tiszteletben kell tartani a strasbourgi szabályokat.
- 42 A kérdést előterjesztő bíróság különösen a EJEB Salduz ítéletére, Ibrahim ítéletére és Beuze ítéletére hívja fel a figyelmet, és arra a következtetésre jutott, hogy az EJEB ítélezési gyakorlata arra utal, hogy nem fogadható el, hogy a vádlottnak a büntetőeljárás kezdeti szakaszában, a védelemhez való jog biztosításának elmulasztásával és a vallomástétel következményeinek nem megfelelő ismeretében tett vallomásából származó bizonyítékokat az eljárás során felhasználják.
- 43 Az EJEB ítélezési gyakorlatának fényében tehát a védelemhez való jog megsértése komolyan alá támasztja az ilyen jogsértés körülményei között szerzett bizonyítékok figyelmen kívül hagyását. A lengyel nemzeti jog fényében e megközelítés azonban ellentétes a k.p.k. 168a. cikkével, amely szerint a bizonyíték nem minősíthető elfogadhatatlannak kizárólag azon az alapon, hogy azt az eljárási szabályok megsértésével vagy a Kodeks karny (büntető törvénykönyv) 1. cikkének (büntetőjogi felelősségre vonás feltételei) 1. §-ában említett

bűncselekmény elkövetésével szerezték meg, kivéve, ha a bizonyítékot a köztisztviselő hivatali kötelezettségeinek teljesítésével kapcsolatban emberölés, szándékos testi sértés vagy jogellenes fogvatartás révén szerezték meg. Igaz ugyan, hogy az uniós jogalkotó a 2013/48/EU irányelvben nem írta elő az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog megsértésével szerzett bizonyítékok felhasználásának általános tilalmát, azonban megkövetelte, hogy e bizonyítékokat meghatározott módon – az eljárás tisztességességének a vádlott/gyanúsított részére történő biztosítása szükségességének figyelembe vételével – kell értékelni.

- 44 Ezért a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a 2013/48/EU irányelv hatékony jogorvoslatra vonatkozó rendelkezései szerint a bíróságnak azon gyanúsított/vádlott vallomásának értékelésekor, akik részére nem biztosították a védőhöz való jogot, mellőznie kell a k.p.k. 168a. cikkében foglalt rendelkezés alkalmazását, és az így elvégzett cselekményt elfogadhatatlannak kell nyilvánítania. Ezt követően a bíróságnak az elfogadhatatlan eljárási cselekményt törölnie kell bizonyítékok közül, és meg kell ismételnie a cselekményt úgy, hogy e cselekményt a védő jelenlétéhez való jog szempontjából jogszerűen végezzék el. Ezen eredmény elérése érdekében a bíróságnak ilyen helyzetben az ügy tárgyalás előtti szakaszba való visszautalásának intézményét kell alkalmaznia (a k.p.k. 344a. cikke), kötelezve az ügyészt a jogsértések orvoslására.
- 45 A kérdést előterjesztő bíróság rámutat, hogy a jelen ügyben a gyanúsított jogait több alkalommal is megsértették (kihallgatás a védő távollétében, ezenfelül két alkalommal olyan helyzetben, amely kétséget ébresztett a gyanúsított azon képességét illetően, hogy felfogja a részvételével elvégzett cselekmények jelentőségét, és hogy megóvja a véleménynyilvánítási szabadságát, többek között a pszichiátriai klinikán), amely kiküszöbölése a bírósági eljárás szakaszában nem lehetséges, és amely fennállása jelentősen befolyásolja az ügyben gyűjtött bizonyítékok előterjesztési módja jogszerűségének értékelését.
- 46 A kérdést előterjesztő bíróság tehát a k.p.k. 344a. cikkének intézményét tekinti a lengyel büntetőeljárársban a 2013/48/EU irányelv 12. cikkében szóban forgó egyedüli olyan hatékony és rendelkezésre álló jogorvoslatnak, amely az eljárásnak ezen szakaszában ténylegesen orvosolni tudja a gyanúsított védelemhez való joga tekintetében a tárgyalás előtti szakaszban elkövetett jogsértéseket.

A tizennegyedik és tizenötödik kérdés indokolása

- 47 A kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy az ügyész az átültetési határidő lejártát követően köteles-e elismerni ezen irányelv rendelkezéseinek közvetlen hatályát. A kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a lengyel bűnüldöző hatóságok az eljárás tárgyalás előtti szakaszában nem ismerik el e hatályt, és az elfogadott határozatokat kizárólag a lengyel jogszabályok szövegére alapítják, ami a lengyel jogrendben csökkenti a 2016/1919 irányelv jelentőségét.
- 48 Az ügyész az eljárás tárgyalás előtti szakaszának befejezését és a vádiratnak a bírósághoz való benyújtását követően félként vesz részt az eljárásban. Ezen

időpontig azonban eljáró hatóságnak minősül, és így tágabb értelemben vett igazságszolgáltatási feladatot lát el. Vádat emelhet és vádiratot nyújthat be valamely személy ellen, azonban az eljárást is megszüntetheti. Az ügyészségről szóló törvény 6. cikke szerint az ügyész köteles a törvényekben meghatározott intézkedéseket a pártatlanság és a valamennyi polgárral szembeni egyenlő bánásmód elvével összhangban meghozni. Ebből levezethető az uniós jog védelme biztosításának kötelezettsége. Ugyanakkor a nem teljes mértékben átültetett 2016/1919 irányelv szerinti védelem hatálya alá tartozó személyek részvételével lefolytatott tárgyalás előtti szakasz során jogsértésekre kerül sor.

- 49 A Bíróság ítélkezési gyakorlatára – többek között a 2019. május 27-i OG és PI (Lübecki és zwickauai ügyészség) ítéletre, C-508/18 és C-82/19 PPU, EU:C:2019:456 – hivatkozva a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a tárgyalás előtti szakaszban eljáró hatóságoknak is függetlennek kell lenniük minden olyan esetben, amikor uniós jogot alkalmaznak. A kérdést előterjesztő bíróság rámutat arra, hogy a Bíróság ennél fogva ebben a határozatban súlyos kritikának vetette alá azokat a helyzeteket, amelyekben az Európai Unió alapvető jogainak biztosítását olyan hatóságra bízzák, amelynek kötelező erejű utasításokat adhat a végrehajtó hatalom szerve (az igazságügyi miniszter), rámutatva, hogy ez összeegyeztethetetlen a hatékony jogvédelemhez való jog biztosításának elvével.
- 50 Ugyanakkor a lengyel büntetőjogi rendszerben a kerületi ügyészség felettes ügyészei és a legfőbb ügyész (aki egyúttal az igazságügyi miniszter, azaz a végrehajtó hatalom) bármikor és minden esetben dönthet úgy, hogy a kerületi ügyész az elkövetett cselekményt jogilag az eredetitől eltérően minősítse, előzetes letartóztatás formájában kényszerintézkedés alkalmazását kérje, szabadságvesztéssel járó kényszerintézkedéseket alkalmazzon, vádiratot nyújtson be vagy megszüntesse az eljárást, illetve figyelmen kívül hagyja az olyan irányelv rendelkezésének közvetlen hatályát, amelyet az előírt határidőn belül nem ültettek át a lengyel jogba.
- 51 Az igazságügyi miniszter az ügyészségről szóló törvény 1. cikkének 2. §-a szerint betölti a legfőbb ügyészi tisztséget, és az ügyészségről szóló törvény 13. cikkének 2. §-a szerint neki alárendelten működnek az ügyészség rendes szervezeti egységeinek ügyészei. Az igazságügyi miniszter rendelkezéseket, iránymutatásokat és utasításokat adhat (az ügyészségről szóló törvény 13. cikkének 1. §-a), és az ügyészség rendes szervezeti egységeinek ügyésze köteles végrehajtani a kiadott rendelkezést vagy utasítást, vagy akár a felettesének iránymutatását.
- 52 Az ügyészek függetlensége biztosítja az egyén számára, hogy a hatóságok érvényesítsék a jogállamiságot. Ez a tisztességes és pártatlan eljáráshoz való jog garanciája. Ugyanakkor a Lengyel Köztársaság jelenlegi normatív szabályrendszere *de facto* átpolitizált, azaz egyidejűleg az igazságügyi miniszter és a legfőbb ügyész bármely büntetőeljárás menetét befolyásolhatja, sőt közvetve (az úgynevezett visszatartó hatás révén) a bíróság, még inkább az alárendelt ügyészségek ügyészeinek határozatait.

- 53 Az ügyészekkel szembeni úgynevezett visszatartó hatás gyakorlásával összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság az ügyészségről szóló törvény 106. cikkének 3. §-ára hivatkozik, amely lehetőséget biztosít arra, hogy az ügyész – hozzájárulása nélkül – az év során 12 hónapos időtartamra azon település ügyészségére rendeljék ki, ahol a kirendelt ügyész lakik, vagy azon település ügyészségére, ahol azon ügyészség található, amely a kirendelt ügyész szolgálati helyéül szolgál. Az ilyen kirendeléseknek kivételesnek kell lenniük, ugyanakkor 2016. március 4. és 2019. december 31. között egyfajta fegyelmi büntetésként legalább 60 ügyészt helyeztek át alacsonyabb szintű szervezeti egységekbe. A sajátos fegyelmi büntetés másik – ugyancsak súlyos – formája az ügyésznek a munkahelyén vagy lakóhelyén kívüli másik ügyészségre hozzájárulása nélkül történő kirendelése legfeljebb 6 hónapra. A kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy az igazságügyi hatóságra gyakorolt befolyás (visszatartó hatás) alkalmazása arra irányul, hogy a hatóság ne alkalmazza közvetlenül az uniós jogot.
- 54 A Bíróság értelmezése e tekintetben annak egyértelművé tétele érdekében szükséges, hogy az uniós jog elveit úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás fennállása, amely alapján az igazságügyi hatóságokra nyomás gyakorolható annak érdekében, hogy korlátozzák vagy kizárják az uniós jog e hatóságok általi közvetlen alkalmazását, amely különösen az olyan nemzeti szabályozással ellentétes, amely a bírót vagy az ügyészt visszatartja attól, hogy az uniós szabályok teljes érvényesülésének biztosítása érdekében figyelmen kívül hagyja az e nemzeti joghoz fűződő joghatásokat. Az e kérdésekre adott válasz hiányában az első–tizenkettedik kérdésre adott választól függetlenül komolyan fennáll a kockázata annak, hogy ezen ítélet nem lesz végrehajtható a nemzeti jogban, mivel a nemzeti jogrendben olyan büntető (a hivatkozott visszavetés vagy áthelyezés) és beavatkozó (iránymutatások és utasítások) jellegű mechanizmusok léteznek, amelyek ezt hatékonyan megakadályozhatják.
- 55 Az Európai Unió Bírósága eljárási szabályzata 105. cikkének (1) bekezdése alapján a Sąd Rejonowy we Włocławku (włocławeki kerületi bíróság) kérelmezi a gyorsított eljárás alkalmazását.